

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА
ЧОРНОВОЛА
юридичне відділення**

Циклова комісія юридичних дисциплін

КУРСОВА РОБОТА

з дисциплін:

**«Цивільний процес України» та «Цивільне процесуальне
право України»**

на тему:

**«Обмежувальний припис як легітимний засіб
втручання у права та свободи особи»**

Виконала:

Студентка групи Пб-21

Хлипавка Вікторія

Науковий керівник

Руденко О.А.

Оцінка _____

Тернопіль, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОБМЕЖУВАЛЬНИЙ ПРИПИС ЯК ЗАХІД ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКАМИ СТАТІ	5
1.1. Домашнє насильство і насильство за ознакою статі: поняття та засоби протидії.....	5
1.2. Правове регулювання обмежувального припису як тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків в Україні.....	12
РОЗДІЛ 2. РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО ВИДАЧУ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ.....	16
2.1. Реалізація права на звернення до суду із заявою про видачу обмежувального припису.....	16
2.2. Склад учасників судового процесу, докази і доказування у справах про видачу обмежувального припису.....	18
2.3. Процесуальні особливості судового розгляду і вирішення справ про видачу обмежувального припису.....	21
РОЗДІЛ 3. ВИДАЧА ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ: ОГЛЯД НАЦІОНАЛЬНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ І ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	25
ВИСНОВОК.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31

ВСТУП

Обмежувальний припис представляє собою важливий інструмент у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. У цьому вступі до курсової роботи буде розглядатися поняття обмежувального припису, його законодавче регулювання в Україні, аналіз судової практики та наукових досліджень, пов'язаних з його застосуванням.

У сучасному суспільстві проблема домашнього насильства та насильства за ознакою статі стала актуальною і вимагає ефективних заходів забезпечення безпеки та захисту потерпілих осіб. Обмежувальний припис є одним із таких заходів, спрямованих на попередження подальших дій насильства та забезпечення безпеки потерпілих.

Основним завданням обмежувального припису є обмеження свободи дій особи, яка вчинила домашнє насильство, шляхом встановлення певних заборон і обмежень. Це можуть бути заборонена знаходитись поблизу потерпілої особи, заборона контакту чи спілкування з нею, а також інші обмеження, які сприяють забезпеченню безпеки особи потерпілого.

Законодавче врегулювання обмежувального припису в Україні знаходиться на достатньо високому рівні. Відповідні нормативні акти та закони створюють умови для застосування обмежувального припису у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Проте, необхідне чітке визначення понять «домашнє насильство», «психологічне насильство», «сексуальне насильство», «фізичне насильство» та «економічне насильство», адже це забезпечить якісну побудову системи запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі відповідно до міжнародних стандартів та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а також впровадження та проведення комплексних заходів та дій, які будуть спрямовані на зменшення такого явища.

У зв'язку з цим ця курсова робота має на меті більш детально представити обмежувальний припис як ефективний захід протидії домашньому насильству. Для досягнення цієї мети будуть вивчені законодавчі акти, судової практика та

наукові дослідження, що стосуються застосування обмежувального припису. Результати цього дослідження внесуть свій вагомий внесок у розвиток законодавства та практики боротьби з домашнім населенням, сприяючи покращенню захисту прав та безпеки потерпілих осіб.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами прямо зазначає, що сторони вживають необхідних законодавчих чи інших заходів для забезпечення того, аби належні обмежувальні або захисні приписи були доступними для постраждалих від усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції.

Законодавство України передбачає такий захід – обмежувальний припис. І хоча такий вид захисту у нашому законодавстві є відносно новим, за судовою статистикою, за 2022 рік розглянуто 887 заяв про видачу та продовження обмежувального припису, за 2021 рік розглянуто 1468 заяв, а за 2020 рік — 971 , що демонструє активність у застосуванні цього механізму.

Дана курсова робота складається із вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел і представлення на 35 аркушах.

РОЗДІЛ І. ОБМЕЖУВАЛЬНИЙ ПРИПИС ЯК ЗАХІД ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ І НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

1.1. Домашнє насильство і насильство за ознакою статі: поняття та засоби протидії

Насильство – це одна із споконвічних проблем людства, яке існувало у різні часи та у різні епохи і за своїм змістом розглядається як філософська категорія, і як соціокультурна. У сучасній теорії кримінального право визначено чимало трактувань поняття «насильство».

В більшості міжнародних документів, зокрема в Конвенції Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством, використовується термін «домашнє насильство», під яким розуміються усі акти фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства, які стаються в сім'ї чи на побутовому рівні або ж між колишнім чи теперішнім подружжям/партнерами, незважаючи чи проживає правопорушник із жертвою чи окремо [1].

Г. Еквіно, американський вчений, описує насильство в сім'ї як «вчинення одним із членів родини чи домашнього господарства щодо іншого однієї чи кількох з означених нижче дій: спроби завдати або завдавання тілесних ушкоджень; погрози неминучими тілесними ушкодженнями; примушування до статевих стосунків за допомогою сили чи погрози» [2, с. 25].

Л. Келлі вважає, що «домашнє насильство включає різноманітні комбінації фізичних і сексуальних нападів, а також різних форм психологічних та економічних зловживань. Домашнє насильство – це постійна система насильства і зловживань. Це ситуація повторюваної віктимізації, де жертва є вразливою тому, що вона живе разом з нападником і відчуває лояльність та навіть любов до нього» [3, с. 88].

Поняття «домашнє насилля» вживається і в Європейській Конвенції про запобігання та боротьбу з насильством стосовно жінок та домашнім

наси́льством, яка підписана від імені України. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 05.09.2007 № 1087 «Про консультативно-дорадчі органи з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми», термін «наси́льство в сім'ї» замінила на «домашнє наси́льство». В національному законодавстві термін було введено Верховною Радою України 07.12.2017 року при прийнятті Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», завдання якого полягає в реформуванні вітчизняної системи запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознаками статі. Після прийняття державою цього закону було сформульовано організаційно-правові засади, які сприятимуть запобіганню та протидії домашньому насильству, а також будуть орієнтовані на захист прав та інтересів осіб, що постраждали від такого виду насильства.

Відповідно до статті 3 згаданого вище Закону України його дія, спрямована на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

- подружжя;
- колишнє подружжя;
- наречені;
- мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- особи, які мають спільну дитину (дітей);
- батьки (мати, батько) і дитина (діти);
- дід (баба) і онук (онука);
- прадід (прабаба) і правнук (правнучка);
- вітчим (мачуха) і пасинок (падчерка);
- рідні брати і сестри;
- інші родичі та ін.

Дія законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству поширюється і на інших родичів чи інших осіб, що пов'язані спільним побутом, мають взаємні права чи обов'язки, за умови їх спільного проживання, а також на суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Отже, слід вважати, що домашнє насильство – це вид насильства, який відрізняється від інших проявів тим, що вчиняється близькими родичами чи членами сім'ї, що мають кровні, емоційні, шлюбні, інтимні, господарські тощо стосунки. Отже, попередження та протидія домашньому насильству, а також надання допомоги постраждалим ускладняється саме тим, що дане правопорушення стосується близьких людей [4, с. 69].

Крім того, згідно із зазначеним Законом розрізняють такі форми домашнього насильства:

- економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру;
- психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, зокрема щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали в постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи;
- сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої

недоторканності особи, зокрема вчинені стосовно дитини або в її присутності;

- фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, завдання побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру [5].

Також окремо виділяється такий термін, як «гендерне насильство» або «насильство за ознакою статі». Україна визнала низку міжнародних документів, які передбачають необхідність забезпечення попередження насильства за ознакою статі: Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 року № 217A(III); Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року, яка була ратифікована Президіумом Верховної Ради СРСР 19.12.1980 року; Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, що ратифікований Законом України від 05.06.2003 року №946-IV; Конвенція про права дитини 1989 року, яка була ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27.02.1991 року № 789-XII; Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами 1949 року, приєднання Української РСР із застереженнями до статі 22 від 15.11.1954 року; Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ратифікований Законом України від 04.02.2004 року № 1433-IV; Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, ратифікований Законом України від 03.04.2003 року № 716-IV; Декларація про викорінення насильства проти жінок, проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1993 року № 48/104; Декларація про захист жінок та дітей в надзвичайних ситуаціях та в період збройних конфліктів,

проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1974 року № 3318 [6, с. 60].

Чинне законодавство передбачає дефініцію терміну «наси́льство за ознакою статі» - «діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті» [5].

Національне законодавство у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні включає Конституцію України, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», інші нормативні правові акти, що регулюють відносини у сфері запобігання та протидії зазначеному явищу.

Розглядаючи правові засади запобігання домашньому насильству, необхідно звернути увагу і на норми права, які закріплено в Сімейному кодексі України, Кримінальному кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Цивільному кодексі України. Сімейний кодекс передбачає регулювання сімейних правових відносин із врахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їх права на особисту свободу та недопустимість свавільного втручання до сімейного життя. Учасник сімейних відносин не може мати привілеїв або обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних і інших переконань, етнічного і соціального походження, матеріального стану, місця проживання, мовними та іншими ознаками; жінка та чоловік мають рівні права та обов'язки у сімейних правових відносинах, шлюбі та сім'ї; сімейні відносини ґрунтуються на засадах справедливості, сумлінності, розумності, у відповідності із моральними засадами суспільства [7, с. 65].

Статтею 126-1 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність кривдника за домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного, сексуального чи економічного насильства

щодо подружжя або колишнього подружжя чи іншої особи, з якою винний перебуває або перебував у сімейних чи близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Також, за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників статтею 390-1 КК України передбачено кримінальне покарання[8].

У разі вчинення суспільно небезпечного діяння, що кваліфікується як домашнє насильство, але не тягне за собою настання кримінальної відповідальності, може наступати адміністративна відповідальність. Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено відповідальність за вчинення домашнього насильства, також насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування [9].

Відповідно до норм цивільного процесуального кодексу України цивільно-правовими засобами для захисту постраждалої особи від домашнього насильства є обов'язок кривдника відшкодувати шкоду, завданої каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я або смертю, обов'язок щодо виплати аліментів, а також винесення стосовно нього обмежувального припису [10].

Не слід забувати і про накази різних міністерств та відомств у сфері запобігання та протидії домашньому насиллю. До таких можна віднести: Наказ МВС України від 08.02.2019р. №100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події»; Наказ МВС України від 06.11.2015р. №1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції»; Наказ МВС України від 16.02.2018р. №111 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України»; Наказ МВС України від 02.07.2015р. №796 «Про затвердження

Положення про патрульну службу МВС»; Наказ МВС України від 23.05.2017р. №440 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України»; Наказ МВС України від 28.07.2017р. №650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції»; Наказ МВС України від 19.12.2019р. №1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України»; Наказ МВС України від 25.02.2019р. №124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України»; Наказ МВС України від 01.08.2018р. №654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника»; Наказ Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018р. №1434 «Про затвердження Типової програми для кривдників»; Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.12.2018р. №1852 «Про утворення Державної установи «Колцентр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018р. №1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування та випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами»; наказ Міністерства соціальної політики України, МВС України від 13.03.2019р. №369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» та ін. [11, с. 68]

1.2. Правове регулювання обмежувального припису як тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків в Україні

Обмежувальний припис стосовно кривдника – це захід тимчасового обмеження прав кривдника чи покладення на таку особу обов'язків, який спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи та полягає в:

- забороні перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
- усуненні перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- обмеженні спілкування з постраждалою дитиною;
- забороні наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
- забороні особисто чи через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її або в будь-який інший спосіб спілкуватися з нею;
- заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб (ч. 2 ст. 26) [12].

Заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою застосовується і у разі, якщо місце проживання (перебування) постраждалої особи є власністю кривдника, окрім випадку якщо кривдником є особа молодше вісімнадцяти років.

Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного суду від 28.04.2020 року у справі № 754/11171/19 (заяву про застосування обмежувального припису задоволено) містить правовий висновок у сфері застосування тимчасового обмеження права власності кривдника для

забезпечення безпеки постраждалої особи шляхом установлення обмежувального припису.

«...тимчасове обмеження права власності кривдника з метою забезпечення безпеки постраждалої особи шляхом установлення судом обмежувального припису у порядку, визначеному Законом № 2229-VIII, є легітимним заходом утручання у права та свободи особи. При вирішенні питання щодо застосуванні такого заходу суд на підставі встановлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи, ураховуючи, що ці заходи пов'язані з протиправною поведінкою такої особи» [13].

У постанові Верховного Суду від 05.09.2019 року у справі № 756/3859/19 зроблено висновок, що «враховуючи положення Закону № 2229-VIII, обмежувальний припис за своєю суттю не є заходом покарання особи (на відміну від норм, закріплених у КУпАП та КК України), а є тимчасовим заходом, виконуючим захисну та запобіжну функцію і направленим на попередження вчинення насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, з огляду на наявність ризиків, передбачених вищезазначеним законом, до вирішення питання про кваліфікацію дій кривдника та прийняття стосовно нього рішення у відповідних адміністративних або кримінальних провадженнях» [14].

Крім того, серед заходів обмежувального припису варто зазначити використання вікової розрізненості для осіб, які постраждали - дітей і дорослих. Наприклад, це може бути обмеження спілкування з постраждалою дитиною (згідно з пунктом 3 статті 26 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству"). Також до таких заходів можна віднести заборону в будь-який такий спосіб спілкування з постраждалою особою, як прямий або опосередкований контакт, листування, телефонні розмови та інші засоби спілкування (відповідно до пункту 5 статті 26 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству") [12].

Постраждала особа має право вимагати від винуватця компенсацію фінансових витрат, пов'язаних з її лікуванням, отриманням консультацій або

орендою житла, яке вона наймала (наймає) для запобігання домашньому насильству, а також періодичних витрат на своє утримання, утримання дітей або інших членів сім'ї, які фінансово залежать (залежали) від кривдника, відповідно до вимог законодавства [12].

Частиною 1 статті 27 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено, що з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства уповноважений підрозділ органу Національної поліції України бере на профілактичний облік кривдника на встановлений законодавством строк і проводить з ним профілактичну роботу. Зняття кривдника з профілактичного обліку здійснюється уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, який взяв його на профілактичний облік, автоматично після завершення встановленого строку, якщо інше не передбачено законодавством

Частиною 1 статті 27 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено, що після виявлення факту домашнього насильства, уповноважений органом Національної поліції України підрозділ включає кривдника до профілактичного обліку на визначений законодавством строк із проведенням ним профілактичної роботи. Кривдник автоматично знімається з профілактичного обліку уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, який його зареєстрував, після закінчення встановленого раніше строку, якщо законодавством не передбачено інше. [12].

Постановка кривдника на профілактичний облік, який є спеціальним заходом для протидії домашньому насильству, базується на отриманні уповноваженим підрозділом поліції, відповідно до законодавства, інформації про накладання судом обмежувального припису на кривдника. Профілактичний облік кривдника є системою організаційних та практичних заходів, що проводяться уповноваженими підрозділами Національної поліції України з питань контролю за поведінкою кривдника, для запобігання повторному вчиненню домашнього насильства, забезпечення дотримання тимчасових

обмежень його прав і виконання обов'язків, які на нього покладені у зв'язку з вчиненим ним домашнім насильством.

РОЗДІЛ II. РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО ВИДАЧУ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ

2.1. Реалізація права на звернення до суду із заявою про видачу обмежувального припису

Заяву про видачу обмежувального припису стосовно кривдника у разі вчинення домашнього насильства мають право подати:

- постраждала особа або її представник;
- у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини – батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування;
- у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи – опікун, орган опіки та піклування [12].

Заяву про видачу обмежувального припису стосовно кривдника у разі вчинення насильства за ознакою статі мають право подати:

- постраждала особа або її представник;
- в разі вчинення насильства за ознакою статі стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування мають право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника [12].

Подається така заява до суду за місцем проживання (перебування) особи, що постраждала від домашнього насильства чи насильства за ознакою статі, у разі перебування такої особи у закладі загальної чи спеціальної служби підтримки постраждалих осіб – за місцем знаходження такого закладу.

У заяві про видачу обмежувального припису зазначаються:

- найменування суду, до якого подається заява;
- ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) заявника та заінтересованої особи, їх місце проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери

засобів зв'язку та адреси електронної пошти, у разі якщо заява подається особою, зазначеною у пунктах 3 і 4 частини першої статті 350² ЦПК України, - процесуальне становище особи, яка подає заяву, із зазначенням її імені (прізвища, імені та по батькові), місця проживання чи перебування, поштового індексу, відомих номерів засобів зв'язку та адреси електронної пошти, а також ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) дитини або недієздатної особи, в інтересах якої подається заява, місце її проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти, якщо такі відомі;

- обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують (за наявності) [12].

Факти вчинення кривдником одного з видів насильства, які передбачені статтею 1 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", є обставинами, які свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису.

Доказами, які підтверджують ці обставини, можуть бути такі матеріали: наявність провадження (кримінального чи щодо адміністративного правопорушення) відносно особи, що вчинила домашнє насильство; видання термінового заборонного припису; відомості, занесені до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства; висновки експертів; показання свідків; власна фіксація подій на аудіо- або відеозапис; записи з нагрудних камер поліцейських; повідомлення про подію, зроблені закладами охорони здоров'я; медичні довідки; роздруківки текстових повідомлень; копії заяв, поданих до поліції тощо.

У випадку, якщо подати зазначені докази неможливо, постраждала особа разом із заявою подає клопотання про їх витребування.

При розгляді питання про застосування тимчасового обмеження права власності кривдника шляхом видачі судом обмежувального припису суд зобов'язаний, на підставі встановлених обставин у справі та оцінки факторів небезпеки щодо вчинення домашнього насильства, здійснити оцінку

пропорційності втручання у права та свободи особи, при цьому слід врахувати, що ці заходи пов'язані з неправомірною поведінкою такої особи. [15].

Принцип доступу до правосуддя включає в себе розгляд заяви у визначений строк, можливість звернутися до суду без сплати судового збору, а також можливість отримання безкоштовної юридичної допомоги. Відповідно до пункту 12-1 частини 2 статті 3 Закону України "Про судовий збір" судовий збір не справляється за подання заяви про видачу обмежувального припису [16].

Витрати, пов'язані з судовим розглядом справи про видачу обмежувального припису, покриваються за рахунок держави. Крім того, відповідно до пункту 13 статті 14 Закону України "Про безоплатну правову допомогу" від 02.06.2011 року: «особа, яка стала жертвою домашнього насильства, має право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги, у тому числі:

- представництво інтересів особи в судах, державних органах, органах місцевого самоврядування та перед іншими особами;
- складання процесуальних документів» [17].

2.2. Склад учасників судового процесу, докази і доказування у справах про видачу обмежувального припису

Заява про видачу або продовження обмежувального припису розглядається судом у порядку окремого провадження за визначеною Цивільний процесуальним кодексом України процедурою. Сторонами у справі є:

- заявник;
- заінтересована особа.

Деякі експерти вважають, що чинне законодавство, зокрема ЦПК України, не вичерпно регламентує питання щодо надання доказів у заяві про видачу обмежувального припису. Зазначається, що законодавство не забезпечує конкретні докази, які потрібно навести разом із заявою, хоча всі доводи сторін у

справі мають бути підтверджені доказами. Також відсутнє чітке визначення того, які конкретні обставини можуть свідчити про наявність чи відсутність домашнього насильства, а також які факти є безсумнівними доказами такого насильства [18, с.102]. І це дійсно так, проте, неможливо наперед передбачити перелік джерел доказів зважаючи на характер домашнього насильства та його форми.

Верховний суд у постанові від 09.06.2022 року зазначив щодо доказів наступне: «докази, що додають до заяви, мають стосуватись місця вчинення домашнього насильства, ризиків безпеки постраждалої особи, вірогідність продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи, тобто докази мають стосуватись обґрунтованих побоювань з приводу того, що особа (кривдник) здатний вдатися до небезпечних проявів домашнього насильства у будь-якому його вигляді — психологічному, фізичному, економічному, тощо. Це можуть бути докази застосування психологічного насильства, приниження гідності, жорстокого поводження з боку заінтересованої особи до заявника, катування, нелюдського поводження, що передбачає спричинення сильних фізичних та душевних страждань, тривалість та системність протиправної поведінки кривдника та докази того, що останній не усвідомлює серйозності негативних наслідків своїх дій, продовжує агресивні дії по відношенню до заявника, не бажає змінювати свою поведінку, а тому існує ризик продовження кривдником таких дій, а отже і необхідність застосування обмежувального припису є обґрунтованими. В якості доказів до заяви можуть додаватись, зокрема, протокол про адміністративне правопорушення, складений уповноваженою особою органів Національної поліції; терміновий заборонювальний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції; обмежувальний припис, винесений судом у кримінальному провадженні; інші документи, які засвідчують факт насильства; витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Саме по собі звернення заявника до органів поліції, служби у справах дітей та внесення відомостей про

кримінальні провадження до ЄРДР не є належними доказами на підтвердження факту вчинення домашнього насильства при розгляді заяви у порядку цивільного судочинства. Усі докази мають відповідати загальним положенням, установленим статтями 76-80 ЦПК України» [19].

При аналізі постанов Верховного суду можна скласти найбільш поширений перелік джерел, що можуть вважатись доказами у визначеній категорії справ, наприклад:

- скріншоти повідомлень з мобільного телефону [20];
- постанова щодо притягнення до адміністративної відповідальності, вирок у кримінальному провадженні [21];
- докази притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства [22];
- відеозаписи з відеокамери житлового будинку, висновок психолога, пояснення свідків, копії відеозаписів із нагрудних камер поліцейських [23];
- відеозаписи, докази звернення до правоохоронних органів, показання свідків [24];
- скріншоти повідомлень з мобільного додатку Viber [25];

Верховний суд в одній зі справ, реагуючи на доводи скарги по суті саме джерел доказів, визначив, що: «доводи касаційної скарги про те, звернення заявника до органів поліції, служби у справах дітей та внесення відомостей про кримінальні провадження до Єдиного реєстру досудових розслідувань не підтверджують факт вчинення особою домашнього насильства і не є доказом вини особи у вчиненні кримінальною правопорушення, колегія суддів відхиляє, оскільки, враховуючи положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», обмежувальний припис за своєю суттю не є заходом покарання особи (на відміну від норм, закріплених у КУпАП та КК України), а є тимчасовим заходом, виконуючим захисну та запобіжну функцію, направленим на попередження вчинення насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, з огляду на наявність ризиків, передбачених вищезазначеним законом, до

вирішення питання про кваліфікацію дій особи та прийняття стосовно неї рішення у відповідних адміністративних або кримінальних провадженнях» [26].

У справах, пов'язаних з домашнім насильством, доказування згійснюється відповідно до загальних правил цивільного процесуального доказування, за якими кожна сторона має довести обставини, на які вона посилається для підтримання своїх вимог або заперечень, якщо інше не передбачено законом.

У випадках, пов'язаних з домашнім насильством, Касаційний цивільний суд Верховного Суду звертає увагу на необхідність доведення тривалого характеру насильства стороною, яка є потерпілою. Перед поданням заяви до суду про видачу обмежувального припису заявник вже звертався до позасудових механізмів захисту від домашнього насильства, і це стало підставою для задоволення апеляційним судом заяви щодо застосування обмежувального припису [27].

2.3. Процесуальні особливості судового розгляду і вирішення справ про видачу обмежувального припису

Справи про видачу обмежувального припису розглядаються судом за участю заявника і заінтересованих осіб. У випадку, якщо участь заявника може становити загрозу подальшої дискримінації чи насильства для нього, така справа може бути розглянута без його участі [10].

Суд розглядає справу про видачу обмежувального припису не пізніше 72 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду.

Неявка заінтересованих осіб, що були належним чином повідомленні, не перешкоджає розгляду справи про видачу обмежувального припису.

Згідно з частиною 3 статті 26 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків [12].

Відсутність конкретної форми оцінки ризиків, якою користуються судді, є характерною особливістю. Однак судді можуть спиратися на міжнародні стандарти та кращі практики під час оцінки конфлікту домашнього насильства. Крім того, відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 року, уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству можуть отримувати результати оцінки ризиків під час застосування заходів протидії домашньому насильству відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Також важливою є оцінка ризиків домашнього насильства, яка описується уповноваженими працівниками органів національної поліції, яка складається одразу після вчинення подій і має велике значення [28, с. 18].

Після розгляду заяви про видачу обмежувального припису, суд ухвалює рішення про задоволення або відмову в задоволенні заяви. Якщо заява задовольняється, суд видає обмежувальний припис, що може містити один або декілька заходів тимчасового обмеження прав особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, які передбачені Законом України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" або Законом України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків".

Суд може встановити строк обмежувального припису від одного до шести місяців. За заявою осіб, які визначені статтею 350-2 ЦПК України, суд може продовжити цей строк, але не більше ніж на шість місяців після закінчення строку, встановленого судом.

Рішення суду щодо видачі обмежувального припису підлягає негайному виконанню і його оскарження не є підставою для зупинення виконання виданого припису.

Суд повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та державні адміністрації про видачу або продовження обмежувального припису не пізніше наступного дня з дня ухвалення рішення. Ця інформація передається за місцем проживання (перебування) заявника. Метою цього

повідомлення є включення особи, стосовно якої видано або продовжено обмежувальний припис, до профілактичного обліку уповноваженими підрозділами поліції та відповідними державними органами у місці проживання (перебування) заявника, зокрема районними, районними у містах Києві і Севастополі державними адміністраціями та виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах рад.

Орган Національної поліції України після отримання рішення суду зобов'язаний включити винуватця до профілактичного обліку та забезпечити контроль за його поведінкою за місцем проживання (перебування) з метою недопущення повторних фактів вчинення домашнього насильства. Це відповідає вимогам Порядку, затвердженого Наказом МВС від 25.02.2019 року «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний огляд, проведення профілактичної роботи та поняття з профілактичного обліку кривдника, уповноваженого підрозділом органу Національної поліції України» [29].

Також, відповідно до пункту 33 постанови КМУ від 22.08.2018 р. «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі», суд не пізніше однієї доби з дня ухвалення рішення про видачу або продовження обмежувального припису інформує районні, районні у місті Києві та місті Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, за місцем проживання (перебування) заявника.

Коли уповноважений орган у сфері запобігання та протидії домашньому насильству отримує рішення суду, він враховує заходи тимчасового обмеження прав особи, що були застосовані судом, під час розробки або коригування програми для постраждалої особи. Крім того, після отримання відповідної інформації про постраждалу особу від суду, уповноважений орган здійснює оцінку її потреб і надає необхідну підтримку та допомогу.

Відповідно до статті 390-1 Кримінального кодексу України: «За умисне невиконання обмежувальних заходів або умисне невиконання обмежувальних

приписів, або умисне ухилення від проходження програми для кривдників особою, щодо якої такі заходи застосовані судом передбачено покарання у виді арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до двох років» [30].

РОЗДІЛ III. ВИДАЧА ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ: ОГЛЯД НАЦІОНАЛЬНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ І ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Аналіз судових рішень показує, що практика видачі обмежувальних приписів щодо запобігання домашньому насильству є неоднозначною. Кожен суддя самостійно визначає необхідний обсяг доказів для прийняття рішення про видачу припису. Фізичне насильство може бути легше доведено, наприклад, за допомогою медичних довідок про тілесні ушкодження. Однак, доведення інших форм насильства, таких як психологічне або економічне, може бути складнішим завданням. Зрозуміло, що судові рішення не можуть базуватися на припущеннях, але судам необхідно виходити із основних сутностей обмежувального припису, метою якого є, зокрема, запобігання фізичному насильству, подальшому психологічному тиску та економічному тиску з боку кривдника на інших членів сім'ї.

Тому при вирішенні питань про видачу обмежувального припису судам слід керуватися принципом верховенства права, з особливою увагою до прав людини, включаючи право дітей, жінок та інших членів сім'ї перед проявом агресивних або утискаючих дій кривдника. Суддя повинен мати правильний підхід і уникати формалізму. Відомо, суддя кожен доказ пропускає через свою свідомо-вольову оцінку, керуючись власним судовим розсудом, при цьому баланс вірогідностей стосовно доказів має бути на користь постраждалої особи. Цю позицію можна підтримати наступними аргументами: по-перше, ці справи розглядаються в порядку окремого провадженнями, де, за потреби, суддя має проявляти ініціативу та може запитувати додаткові докази, якщо виникають сумніви щодо фактів, викладених у заяві про видачу обмежувального припису; по-друге, обмежувальні приписи передбачають незначні та обмежені в часі (від одного до шести місяців) заходи, які можуть сприяти рефлексії винуватця щодо його поведінки та позитивно вплинути на нього. Крім того, ці заходи не обмежують його свободи, а покликані лише дистанціювати кривдника від постраждалої особи.

Відповідно до аналізу судової практики варто виокремити, що у постановях КЦС ВС у 2022 році містяться посилання на відносно ранні правові висновки у цій же категорії справ, зокрема: «Суди під час вирішення такої заяви мають надавати оцінку всім обставинам та доказам у справі, вирішувати питання про дотримання прав та інтересів дітей і батьків, а також забезпечити недопущення необґрунтованого обмеження одного із батьків (родичів) у реалізації своїх прав відносно дітей у разі безпідставності та недоведеності вимог заяви іншого з батьків. Під час вирішення питання про наявність підстав для видачі обмежувального припису суди мають встановлювати, яким формам домашнього насильства піддавався заявник, та оцінювати ризики продовження в майбутньому домашнього насильства у будь-якому його прояві». Схожі правові висновки викладено в постановях Верховного Суду від 17.04.2019 року у справі №363/3496/18; від 26.09.2019 року у справі №452/317/19-ц; від 17.06.2020 року у справі №509/2131/18; від 23.12.2020 року у справі №753/17743/19; від 24.02.2021 року у справі №570/2528/20 [31].

«При вирішенні питання про наявність підстав для видачі обмежувального припису суди мають встановлювати, яким формам домашнього насильства піддавався заявник та оцінювати ризики продовження у майбутньому домашнього насильства у будь-якому його прояві». Такі ж висновки можна знайти у постановях Верховного Суду від 17.04.2019 року у справі № 363/3496/18, від 26.09.2019 року у справі № 452/317/19-ц; від 17.06.2020 року у справі № 509/2131/18; від 24.02.2021 року у справі № 570/2528/20; від 14.07.2021 року у справі № 643/15988/20 [32].

Ще однією важливою позицією є така, що: «у разі, коли особа, звертаючись до суду з відповідною заявою, вважає, що батько стосовно дітей є кривдником, то вона повинна довести такі обставини, оскільки необґрунтоване обмеження одного з батьків у реалізації своїх прав відносно дітей у разі безпідставності та недоведеності вимог заяви іншого з батьків не може бути визнане як законним, так і справедливим» [19].

Оглядаючи практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) то, насамперед, варто розглянути рішення «Левчук проти України» за заявою №17496/19, ухвалене у вересні 2020 року, яке стало першим рішенням проти України у справі щодо домашнього насильства [33]. В зазначеній справі ЄСПЛ дійшов до висновку, що Україна порушила позитивні зобов'язання з приводу захисту прав людини на повагу до приватного життя, точніше статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, які гарантують право на повагу до приватного і сімейного життя [34]. Варто зауважити, що вищезгадана Конвенція не регулює сферу охорони від домашнього насильства та насильства проти жінок, для цього існує спеціальна Стамбульська Конвенція від 2011 року і ЄСПЛ це зазначив у своєму рішенні, з посиланням на справу «Володіна проти росії», де суд опирався на стандарти, застосовані універсально у сфері протидії домашньому насильству щодо жінок, зокрема на Конвенцію про ліквідацію дискримінації щодо жінок від 1979 року, звіти Спеціальних доповідачів Організації Об'єднаних Націй, Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи від 30.04.2002 року «Про захист жінок від насильства» та на саму Стамбульську Конвенцію [35].

З одного боку, таке рішення для України можна вважати показовим, як визнання на рівні ЄСПЛ невиконання національними судами своїх зобов'язань щодо забезпечення прав людини, в особливості права на повагу приватного та сімейного життя і прав жінок на захист від домашнього насильства, ще суд акцентує увагу на існуванні сукупності законодавчих актів у сфері протидії домашньому насиллю та насиллю проти жінок. Якщо аналізувати з іншого боку, вивчивши історію зазначеної вище справи, напрошується висновок, що заявник-постраждала перед зверненням до суду, зверталась неодноразово до численних правоохоронних органів з приводу насильницьких дій, проте навіть за наявності безлічі доказів застосування досудових спроб заявниці захистити себе і своїх дітей від кривдника у національних судах не вдалось. Охарактеризована справа є яскравим прикладом того, що судам варто враховувати усі фактичні обставини

справи, аби не допускати порушення прав, в тому числі жінок, у зв'язку із застосуванням щодо них фізичного чи психологічного насильства.

Дуже часто суди посиляються на справу «Володіна проти Росії», як висновок щодо відсутності національного законодавства у сфері протидії домашньому насильству, «Бутуруга проти Румунії» від 11.02.2020 року, у якій ЄСПЛ вперше визначив кіберстеження як вид кібербулінгу та формою домашнього насильства, «Опуз проти Туреччини» від 09.06.2009 року, як висновок, що прояви насильства щодо заявниці та її матері слід розглядати як такі, що ґрунтуються на статевій ознаці, а тому їх слід вважати формою дискримінації щодо жінок.

Отже, правильне тлумачення Конвенції та її протоколів, національного законодавства, положення цього законодавства здійснюється шляхом використання національної судової практики та практики ЄСПЛ у національних судових рішеннях, здійснюється в результаті законодавчо визначеної, єдиної, послідовної, відносно стійкої діяльності судів, що, в свою чергу, відповідає іманентно усталеній судовій практиці та загальним принципам романо-германської правової сім'ї, до якої і належить Україна.

ВИСНОВОК

З урахуванням викладеного, можна зробити висновок, що в Україні на законодавчому рівні створено достатні нормативні умови, щоб суд як орган, відповідальний за заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, за відповідних підстав застосовував обмежувальний припис до кривдників як спеціальний захід боротьби з домашнім насильством. Також аналіз законодавчих актів і судової практики підтверджує, що необхідною умовою для застосування судом одного зі спеціальних заходів протидії домашньому насильству, такого як обмежувальний припис, є доведення факту домашнього насильства, вчиненого кривдником стосовно заявника, перед судом.

Також аналізуючи практику суду щодо видачі та продовження обмежувального припису, а також звертаючись до законодавчого поля та наукових досліджень, можна зробити висновок про значний внесок у розроблення додаткових методів покарання та захисту для осіб, які страждають від домашнього насильства. Важливо зауважити, що можливість видачі обмежувального припису надається навіть на етапі, коли особа ще не буде притягнута до відповідальності. Це дає можливість такій особі, яка в майбутньому буде притягнута до відповідальності за домашнє насильство, час для переосмислення своєї поведінки, а також забезпечує захист потерпілої особи до розгляду справи про притягнення кривдника до відповідальності. У деяких випадках це може сприяти примиренню таких осіб. Варто також відзначити, що суди ставляться більш лояльно до доказів, які надані потерпілими особами у справах про видачу або продовження обмежувального припису, ніж у випадку розгляду питання про притягнення такої особи до адміністративної або кримінальної відповідальності. Вимогою до таких доказів є підтвердження факту провадження (кримінального або адміністративного порушення) проти особи, яка вчинила домашнє насильство, накладення термінового забороненого припису, а також інформація про внесення відомостей до Єдиного державного реєстру домашнього насильства. Отже, обмежувальний припис обов'язково повинен бути пов'язаний з фактом наявності справи про адміністративне або

кримінальне порушення, адже держава демонструє свою недопустимість цього соціального явища, і тому кожен випадок повинен мати належну реакцію з боку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [Електронний ресурс]. Council of Europe. Istanbul, 11.V.2011.
URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/HTML/210.htm> (Дата звернення 12.02.2023)
2. Еквіно Г. Г. Правила щодо здійснення поліцією реагування у випадках домашнього насильства. *Громадська програма співробітництва по запобіганню насильства в сім'ї*. Ф. К. Думка. Одеса. ОІВС. 1999р. С. 25-36.
URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1978/1/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%8E%D0%BA.pdf> (Дата звернення 12.02.2023)
3. Келлі Ліз. Насильство щодо жінок і дітей. Новий погляд на поліцейську діяльність, її інноваційність та професіоналізм: посібник для Ради Європи пер. з англ. Ліз Келлі; Передмова Катерина Борисівна Левченко. Львів. Астролябія, 2011. 175 с.
4. Запобігання та протидія домашньому насильству та насильству за ознаками статі: проблемні питання в умовах російської агресії: матеріали Міжнародного круглого столу (12 жовтня 2022 року). *Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 72 с.
URL: http://dspace.megu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2805/1/megu.rovno.ua_lawconf_%D0%B6%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C_%D0%BA%D1%80_%D1%81%D1%82_2022.pdf#page=66 (Дата звернення 12.02.2023)
5. «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Закон України від 07.12.2017 року № 2229-VIII. Остання редакція 31.03.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (Дата звернення 03.04.2023)
6. А. О. Собакарь, О. В. Бочковий. Відокремлення насильства за ознакою статі (гендерно-обумовлене насильство) як окремого виду адміністративного правопорушення. С. 58-65

- URL: <http://chiz.nangu.edu.ua/article/view/262466/258885> (Дата звернення 03.04.2023)
7. Сімейний кодекс України. Коментар основних положень. М.І. Хавронюк. К. Літера ЛТД. 2006. 128 с.
URL: <http://www.ndekc.lviv.ua/pdf/26.pdf#page=> (Дата звернення 03.04.2023)
8. Кримінальний Кодекс України. Закон від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Остання редакція: 28.04.2023р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення 03.04.2023)
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон від 7 грудня 1984 року № 80732-X. Остання редакція: 15.04.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (Дата звернення 03.04.2023)
10. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. Дата оновлення: 15.04.2023р.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (Дата звернення 03.04.2023)
11. Лідія Сукмановська. «Нормативно-правове закріплення протидії домашньому насильству як складової правоохоронної діяльності». 36. матеріалів засідання №4 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності». Кропивницький. 2022р. С. 65-69
URL: <http://www.ndekc.lviv.ua/pdf/26.pdf#page=65> (Дата звернення 03.04.2023)
12. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України №2229-VIII від 07.12.2017. Остання редакція 31.03.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (Дата звернення 03.04.2023)

13. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного суду від 28.04.2020 року у справі №754/11171/19
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89034240> (Дата звернення 12.04.2023)
14. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного Суду від 05 вересня 2019 року у справі №756/3859/19
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84092340> (Дата звернення 12.04.2023)
15. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2020 року у справі №754/11171/19
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89034240> (Дата звернення 17.05.2023)
16. «Про судовий збір». Закон України №3674-VI від 08.07.2011. Остання редакція 22.05.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (Дата звернення 03.06.2023)
17. «Про безоплатну правову допомогу». Закон України №3460-VI від 02.06.2011. Остання редакція 22.05.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (Дата звернення 03.06.2023)
18. Андрієвська Л. Обмежувальний припис як справа окремого провадження у цивільному процесі України. С. 99-112.
URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ksm/34/ksm3406.pdf> (Дата звернення 03.06.2023)
19. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 09 червня 2022 року, справа №216/4309/21
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104896742> (Дата звернення 03.06.2023)

20. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 12 березня 2020 року, справа №61-884св20
URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88294458> (Дата звернення 03.06.2023)
21. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 18 січня 2022 року, справа №552/2415/21
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102562625> (Дата звернення 03.06.2023)
22. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного Суду від 26 вересня 2019 року, справа №452/317/19-ц
URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84725899> (Дата звернення 03.06.2023)
23. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 26 жовтня 2022 року, справа №390/1457/21
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107111917> (Дата звернення 03.06.2023)
24. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 12 квітня 2022 року, справа №753/4405/20
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103963260> (Дата звернення 03.06.2023)
25. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 13 квітня 2022 року, справа №757/27567/21-ц
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104086015> (Дата звернення 03.06.2023)
26. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 26 січня 2022 року, справа №607/10626/21
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102941054> (Дата звернення 03.06.2023)
27. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 21 грудня 2022 року, справа №464/2376/22

- URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108260310> Дата звернення 03.06.2023)
28. Тамара Бугаєць. «Судовий розгляд справ про видачу обмежувального припису у справах домашнього насильства: міжнародні стандарти та огляд національної практики». *Проект Ради Європи «Стамбульська конвенція: інструмент для посилення боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством в Україні» (2018-2020)*. 2020. Київ. 100 с.
URL: <https://rm.coe.int/ukr-restraining-protection-orders-dv-report-ukraine/1680a03399> Дата звернення 03.06.2023)
29. «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділ...». Наказ Міністерства Внутрішніх Справ №0270-19 від 25.02.2019р. Остання редакція 31.05.2022
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#Text> Дата звернення 03.06.2023)
30. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. №2341-III. Дата оновлення: 28.03.2023.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 03.06.2023).
31. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 12 січня 2022 року, справа №752/9731/21
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102561585> (дата звернення: 03.06.2023).
32. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова Верховного суду від 07 лютого 2022 року, справа №344/10461/21
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103132406> (дата звернення: 03.06.2023).
33. Європейський суд з прав людини. Справа «Левчук проти України». Заява №17496/19.

URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-207637%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-207637%22]}) (дата звернення: 03.06.2023).

34. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: Закон України №475/97-ВР від 17.07.1997. Остання редакція: 01.08.2021

URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 03.06.2023).

35. Європейський суд з прав людини. Справа «Volodina v. Russia». Рішення №41261/17.

URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-194321%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-194321%22]}) (дата звернення: 03.06.2023).